

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ЛЕВИЦЬКА ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 340.12

ІСТИНА У ПРАВІ: ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

12.00.12 – філософія права

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі теорії та філософії права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
Сливка Степан Степанович,
Національний університет
«Львівська політехніка», завідувач
кафедри теорії та філософії права,
заслужений юрист України

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
Гураленко Наталія Анатоліївна,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, доцент
кафедри теорії та історії держави і права;

кандидат юридичних наук
Граб Марія Іванівна,
Львівський інститут МАУП,
доцент кафедри права

Захист відбудеться «05» березня 2019 р. о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1-3, ауд. 301 XIX навчального корпусу)

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розісланий «04» лютого 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Бортник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Проблема пізнання правової істини – у мудрості людини. Незважаючи на те, що людина часто помиляється в пошуках світла мудрості, вона повинна бути сильною в боротьбі за істину, у прямуванні до її трансцендентальності. Природний, не мудрий послух людини порушує взаємозв'язок істини буття та істини пізнання. Це призводить до неможливості пізнати істину та розчарування у вибудовуванні життя за вищими онтологічними установками.

Вища онтологічна істина міститься в екзистенції людини, яка і є джерелом природної істини. Пізнання себе в екзистенції забезпечує повноту істини. Внутрішня природа людини переважає зовнішню, тому людина повинна виходити за межі самої себе, щоб пізнати істину. Істина у праві проявляється у видимому світі, хоча залежить від невидимих для розуму ідей. Інтелектуальне пізнання людським розумом речей у світі істини здійснюється за аналогією із чуттєвим сприйняттям речей в матеріальному світі. Тому інтелігібельне та сенсильне пізнання істини доповнюють одне одного, утворюючи множину різноманітних аспектів.

Повинен існувати взаємозв'язок всіх можливих аспектів істинності, враховуючи те, що природна істинність і свободна істинність пропагують подвійні ідеї. Підкорення цим двом ідеям істини не розділяє екзистенцію людини навпіл, а, навпаки, з'єднує, оскільки істина є цілою і все природне є свободним. Природні властивості людини є істинними незалежно від їхніх аспектів продукування: філософських, правових, релігійних, богословських, суспільних. Це підтверджується тим, що істина має первинні значення: надія, вірність, правда, справедливість, милість тощо. Зміст цих слів відображає онтологічний дух істини, який необхідно пізнати.

Вимогою часу є встановлення надійних, онтологічно правильних природних пошуків істини, її цілісного пізнання в метаантропологічному вимірі.

Філософсько-правовою основою дослідження стали критично осмислені положення, аргументи та висновки, що містяться в працях українських і зарубіжних учених з: по алфавіту

– філософії – А. Багнюк, Г. Гегель, С. Крилова, Б. Мондін, В. Петрушенко, Б. Рассел, Г. Сковорода, А. Тарський, В. Хазієв, Н. Хамітов, П. Юркевич, К. Ясперс;

– філософії права – М. Бердяєв, М. Граб, О. Грищук, Н. Гураленко, Б. Марков, І. Нарський, В. Несерянець, А. Романова, С. Сливка, А. Токарська, О. Чернобай, М. Шевців;

– теорії права – С. Гусарєв, І. Жаровська, М. Кельман, Ю. Шемчушенко;

– історії права – В. Ковальчук, В. Макарчук, М. Никифорак, І. Усенко.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації узгоджується з Основними науковими напрямками та найважливішими проблемами фундаментальних досліджень у галузі природничих,

технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014–2018 роки, затвердженими постановою Президії НАН України від 20.12.2013 № 179, а також безпосередньо пов'язана з науково-дослідною роботою кафедри теорії та філософії права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка» «Філософські та теоретичні концепції держави і права» (державний реєстраційний номер 0113U001356).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження – визначити і здійснити науковий аналіз гносеологічної істини у праві, розкрити специфіку методології пізнання правової істини, розкрити основні теорії істини у праві, з'ясувати значення гносеологічних процесів пошуку істини в юридичній практиці, що й зумовило, з урахуванням сучасних потреб, концепцію роботи.

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі *завдання*:

- визначити онтологічні, екзистенціальні та трансцендентальні компоненти правової істини;
- виявити ознаки існування культурологічно-правової методології пошуку істини;
- обґрунтувати наявність етично-правової методології в пізнанні істини;
- розкрити сутнісну природу екзистенціалів, трансценденталій та чеснот у правовій істині;
- розвинути наукову думку про цінність кореспондентної теорії істини у праві, її функціональність;
- охарактеризувати дефініцію апіористської теорії істини у праві в метаантропологічному вимірі;
- розкрити значення явища когерентності та інтерферентності у пізнанні правової істини;
- висвітлити дію трансцендентальної редукції та екзистенціальної діалектики пізнання істини у праві;
- розглянути процес пізнання істини у правозастосовній діяльності і кримінальному судочинстві;
- виокремити значення інтелігібельного та окремо сенсигельного процесу пізнання істини у праві.

Об'єкт дослідження – метаантропологічне обґрунтування істини у праві.

Предметом дослідження – є гносеологічний вимір істини у праві.

Методи дослідження. Методи дослідження вибрано з огляду на завдання наукової роботи, з урахуванням об'єкта і предмета дисертації. Для найповнішої реалізації завдань і досягнення поставленої мети використано комплекс філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів.

В основі аналізу – філософські, загальнонаукові та спеціально-правові методи. Основними способами науково-пізнавальної діяльності у філософсько-правовому полі послуговували: системний та еволюційний методи –

як базові для філософсько-правового осмислення істини у праві (розділи 1–3); герменевтичний метод – для філософського осмислення проблематики (підрозділи 1.1, 1.3, 3.3, 3.4); просторово-темпоральний метод – як спосіб аналізу істини у праві (підрозділи 3.1, 3.2); метод моделювання – як засіб філософсько-правового аналізу істини в юридичній діяльності (підрозділи 2.1–2.4); метод діалектики – як спосіб відтворення єдності об’єктивного і суб’єктивного, істини та істинності у праві (розділи 1–3); конкретно-історичний метод став способом дослідження істини у праві (розділ 1); метод дескрипції (опису) властивий дослідженню загалом.

Комплексне використання зазначених методів та прийомів дало змогу проаналізувати наукову літературу, сформулювати нові і такі, що наділені істотними ознаками новизни, положення та синтезувати висновки.

У дисертації сформульовано наукові положення, що містять елементи новизни, а саме:

уперше:

– розкрито компоненти методології пошуку істини у праві: ордологічні, екзистенціальні, трансцендентальні;

– доведено існування культурологічно-правової методології для пізнання істини в позитивному праві;

– охарактеризовано дію етично-правової методології в деонтологічній життєдіяльності людини;

– обґрунтовано гносеологію істини у праві за допомогою екзистенціалів, трансценденталій та чеснот;

удосконалено:

– дефініцію кореспондентної теорії істини у праві, її функціональну залежність між позитивним і природним правом, між правопорушенням і нормами позитивного права;

– дефініцію апріористської теорії істини у праві, специфіку прояву її в ордологічних, екзистенціальних та трансцендентальних вимірах;

– зміст когерентного закону істини, явища інтерференції правової істини;

набули подальшого розвитку:

– явище трансцендентальної редукції у пізнанні істини, а також екзистенціальна діалектика;

– застосування гносеологічного виміру істини в реалізації позитивного права, зокрема у кримінальному судочинстві, на перших п’яти стадіях кримінального процесу;

– інтелегібельне та сенсигельне пізнання істини у праві, їх взаємообумовленість.

Практичне значення отриманих результатів. Наукові результати, отримані в процесі дослідження, можуть бути використані у:

– законотворчому процесі – для вивчення філософсько-правового змісту істини в юридичній діяльності, який полягає в багатоаспектних і

різноманітних її функціях та завданнях у справі організації народу для досягнень цінного спільного блага; філософії моралі у правовій державі, обґрунтовано гносеологію істини у праві за допомогою екзистенціалів, трансценденталій та чеснот, які є онтологічними потребами для природного творення правового суспільства (*довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність Господарського суду Львівської області від 14.03.2018 № 04-07/209/18; довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність Франківської районної адміністрації Львівської міської ради від 14.03.2018 № 35-1666*);

– навчальному процесі – для поглиблення та реконструювання етично-правової та культурологічно-правової методології;

– науковій роботі – для поглиблення і розвитку всіх багатогранних філософсько-правових та історичних процесів, які сприятимуть об'єктивному дослідженню української науки.

Особистий внесок дисертанта. Усі наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, отримані автором особисто. Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки, рекомендації, пропозиції обґрунтовано автором самостійно, на підставі особистих досліджень та в підсумку опрацювання й аналізу значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового та соціологічного характеру. Нові ідеї і розробки, пропозиції для впровадження опубліковано без співавторів.

Апробація результатів дисертації. Окремі положення та висновки дисертації оприлюднені на засіданні кафедри теорії та філософії права ННІПП Національного університету «Львівська політехніка», а також на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, зокрема: «Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 11 квітня 2013 р.); «Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 10 квітня 2014 р.); «Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 16 квітня 2015 р.); «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (Львів, 2016 р.); «Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 11 квітня 2016 р.); «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 2016 р.); «Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції» (м. Львів, 8–9 лютого 2016 р.); «Історія і сучасність філософії права: до 190-річчя від дня народження Памфіла Юркевича» (м. Львів, 19 травня 2016 р.); «Антропний принцип в контексті актуальних проблем філософії науки» (м. Львів, 15 грудня 2016 р.); «Нормативно-правове регулювання діяльності новітніх релігійних рухів і сект: міжнародний досвід та українські перспективи» (м. Львів, 30–31 березня 2017 р.); «Право та держава у метаантропологічній проекції сучасності» (м. Львів, 27 квітня 2017 р.); «Захист прав і свобод

людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 2017 р.); «Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції» (м. Львів, 8 грудня 2017 р.); «Право та держава у метаантропологічній проєкції сучасності» (м. Львів, 27 квітня 2018 р.); «Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 17 травня 2018 р.); «Національні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку» (м. Харків, 3–4 серпня 2018 р.); «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 2018 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано п'ять статей у наукових фахових виданнях України, дві – у зарубіжному виданні (Республіка Молдова та Республіка Словаччина) та сімнадцять тез в інших виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 200 сторінок, з них основного тексту – 160 сторінок, список використаних джерел (194 позиції) займає 16 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** наведено загальну характеристику роботи: обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження й охарактеризовано стан її розробки; визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, його методологічну, теоретичну основу; розкрито наукову новизну, сформульовано основні положення, що виносяться на захист, вказано теоретичну і практичну значущість роботи, відомості про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

Розділ 1 «Методологічні засади та історіографія дослідження істини» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Генерація істини у філософсько-правовій науці»* встановлено, що ґрунтовне дослідження істини у праві здійснюють такі науки: філософія, філософія права, канонічне право. Філософська істина обґрунтовується ортологічним, екзистенціальним, трансцендентальним вимірами. Канонічно-правова істина детермінується в основному надприродним правом (вища, абсолютна істина), яка пізнається за допомогою сенсильності.

У *підрозділі 1.2 «Природно-правова методологія пізнання істини»* висвітлено структуру природно-правової методології пізнання істини: методологічні установки, методи та методика. Методи не залежать від методологічних установок і скеровані на пізнання правової істини в загальному алгоритмі від об'єкта до предмета дослідження. Методика процесу пізнання істини у праві доповнює відповідну методологію якісними висновками.

Доведено, що методологічні установки для встановлення істини у праві формують такі науки: ортологія; антропологія; метаєтика; феноменологія.

У підрозділі 1.3 «Гносеологія правової природи істини у метаантропологічному вимірі» зазначено, що метаантропологічне пізнання істини (буденний, екзистенціальний, трансцендентальний виміри) здійснюється відповідно в позитивному, природному і надприродному праві. Для буденного пізнання під свідомими регуляторами виступають правові екзистенціали та правові трансценденталії. На практиці це відображено у вищих морально-правових нормах і природно-правових чеснотах, які виступають спонукальними чинниками у пізнанні правової істини. Елементарна мораль, яка регулює здебільшого дії людини, у пізнанні відіграє другорядну, допоміжну роль. Успіхи в пізнанні істини забезпечує знання, а також реалізація людиною норм природного права, яке містить онтологічну емпіричну базу і забезпечує моделювання істини, яке здійснюється і за допомогою культурології позитивного права. Позитивно-правова методологія пізнання істини не позбавлена можливих фальсифікацій, спотворень, помилок, похибок, вигадок, брехні, хиби, омани тощо), що за деяких обставин утворюють квазіправо.

Розділ 2 «Філософема пізнання істини у праві» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Варіанти кореспондентної теорії істини у праві» зазначено, що кореспондентна теорія істини у праві – це норма позитивного права, яка встановлена філософсько-правовою наукою завдяки дії відповідності людських правових знань реальній об'єктивності. Ідеться про відповідність уявлень або тверджень реальному стану справ, а також збіг знання і дійсності, свідомості і речей. Ця норма права є інтуїтивно-зрозумілою та виражається на рівні ордологічного (буденного) мислення.

Доведено, що встановлення істинності шляхом кореспонденції здійснюється за допомогою відповідності, відображення, залежності чи конгруентності позитивного і природного права, а потім між правопорушенням і відповідальністю, між вчинками людини і нормами права.

У підрозділі 2.2 «Незаперечність апіористської теорії істини у праві» визначено, що апіористська теорія істини у праві – це наявність у підсвідомості людини чуттєвого споглядання Вищої імперативної істинності, яку частково вона реалізує в метаантропологічних вимірах правового буття. Вона вважається ключовою, оскільки істина міститься в самій людині.

У підрозділі 2.3 «Онтологічні фактори когерентності законів істини» досліджено, що когерентний закон істини – це допустимі правом різні висловлювання в межах заданих гносеологічних параметрів у просторі і часі про істинність, яка встановлюється сумарно з використанням внутрішніх і зовнішніх умов. До внутрішніх умов належить гармонійна сума власних думок людини, які повинні бути розумно організованими, збалансованими, злагодженими. До зовнішніх умов належать думки інших осіб, які залучені до пізнання істинності, але ці думки повинні бути в однакових умовах. Остаточною відповіддю про істинність буде інтерферентне, сумарне власне рішення.

Реалізм про істину передбачає прийняття принципу бівалентності (кожне твердження є істинним або хибним) і принципу трансцендентності (позиція – це правда, у випадках, коли відомо, що вона є істинною).

У *підрозділі 2.4 «Екзистенціальна теорія філософсько-правової істини»* наголошено, що гносеологія істини міститься в онтологічно-екзистенціальному підґрунті, оскільки буття людини визначається її екзистенцією, яка має два виміри: природний і надприродний. У природному вимірі зароджується істина людини, екзистенціальна істина, яка може отримати надприродний вимір. Вони скеровують у надприродне, трансцендентальне. Готовність прямування трансцендентального визначається істиною, яка впливає з екзистенції, тому й називається екзистенціальною. Чесноти також слугують детермінантами буття людини, вони формують екзистенціали. Маючи природні і надприродні цінності, чесноти, своєю чергою, формують екзистенційно-духовну досконалість, вищу моральну якість людини, що визначає істинність.

Розділ 3 «Гносеологія істини у юридичній практиці» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 3.1 «Діалектика істини у правових феноменах»* зазначено, що діалектика істини у правових феноменах міститься у трансцендентальній редуції. Правові феномени, як правові явища, пізнаються не тільки розумом, скільки органами чуття, почуттями, адже це рідкісні природні явища, які перебувають у природному праві. Діалектичні процеси в людини відбуваються між позитивним і природним правом, де вона вагається в пізнанні істини і намагається пізнати її ноуменально, тобто розумом. Для цього вона використовує трансцендентальну редуцію, яка применшує роль ордологічного й екзистенціального, і здійснює почуттєві пошуки істини у трансцендентальному. Після завершення цього складного процесу людина повертає віднайдену істину з трансцендентального в ордологічне, з почуттєвого в інтелектуальне.

У *підрозділі 3.2 «Гносеологія істини у правозастосовній діяльності»* розвинено гносеологію істини у правозастосовній діяльності, яка осягається ноуменально, тобто розумом, а не органами чуття, почуттями. Це осягання відбувається завдяки реалізаційним формам позитивного права, які застосовуються в пізнанні правового явища. Це особливо простежується у кримінальному судочинстві, де ноуменальні версії – це обов'язкові ідеї, атрибути, які потребують засвідчення істинного існування предмета. Інтелектуальне опрацювання версії під час розкриття злочину, встановленні істини потребує такої трансценденталії як ноумен, що лежить в основі будь-якого правового явища.

У *підрозділі 3.3 «Екзистенціальне пізнання істини у кримінальному судочинстві»* досліджено, що істина міститься в екзистенції людини. Для пізнання істини людина повинна спочатку пізнати саму себе, відчути наявність правових екзистенціалів її межового, а потім позамежового буття. Іс-

тина як людський екзистенціал не може мати однозначної оцінки, оскільки це залежить від ступеня власної оцінки свого буття. Істина з трансцендентальною характеристикою буде максимально наблизитися до абсолютної істини (збіг неможливий). Такий стан породжує метафізичну істину як екзистенціальну подію.

У підрозділі 3.4 «Інтелігібельне та сенсигібельне пізнання істини у юридичній діяльності» досліджено, що зовнішній природно-необхідний факт людина намагається оцінити розумом відповідно до законів природи і вважає, що це і є встановлення істини. Тому інтелігібельне пізнання правової істини – це процес засвоєння людиною змісту поведінки іншої людини та винесення результату цього процесу на основі норм природного права.

Доведено, що сенсигібельне пізнання правової істини є процесом відчуттєвої збуджуваності інтелекту людини для вирозуміння поведінки іншої людини та винесення (виведення) результату цього процесу на основі норм природного права, де здійснюється єдність відчуттєвого і логічного пізнання.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота виконана на основі раніше одержаних різними авторами наукових і практичних результатів. Відтак за допомогою метаантропології проаналізовано гносеологію істини у праві. В підсумку отримано деякі нові положення, а частину – глибше досліджено.

Основні наукові та практичні результати дослідження:

1. Пошук істини у праві пов'язаний зі здобуванням відомостей про правильно вибрану методологію, наукову позицію. Пошук методології є складним завданням, оскільки про нього часто забувають, а гадавши – недооцінюють. Щоб зрозуміти істину, слід повернутися до природи, усвідомити природне право, відмежувати його від позитивного права і встановити їхню ідею, мету, завдання. Це означає, що методологія є природно-правовою і позитивно-правовою. Істина у праві повинна зберігати волю людини, якщо вольові дії людини потребують обмеження, то вони повинні бути обґрунтованими, зрозумілими у природно-правовому просторі. Тому вибрана природно-правова методологія пізнання істини у праві ґрунтується на природних установках, методах, методиці.

Компоненти природно-правової методології володіють підсвідомими імперативами, які впливають на ордологію (буденний стан), екзистенціологію (душевний стан), трансцендентологію (духовний стан). Системи цих метаантропологічних імперативів мають методологічну силу внутрішньої природи людини. З такою силою людина може встановити істинність, пізнати основний зміст абсолютної істини, який міститься в метаантропологічній діалектиці: між тілом, душею і духом. Ця діалектика формує природно-правове аргументування правильності дій, почуттів, думок людини, визначає їх онтологічне чи неонтологічне походження. Природно-правове методологічне аргументування правової істини є початком її пізнання.

2. Позитивно-правова методологія є необхідною, оскільки людина живе не тільки в духовному, а й у матеріальному світі. Крім того, людина зобов'язана здійснювати культурологічну діяльність, зокрема творити добро. Для наведення відмінностей між добром і злом потрібне пізнання позитивно-правової істини. Для пізнання істини в позитивному праві використовується природно-правова методологія в ордологічному вимірі, у підсумку появляється позитивно-правова методологія. Ця методологія визначається культурологією права, етикою права, деонтологією права.

Культурологічно-правова методологія пізнання істини у праві формується людиною самостійно з еволюційним впливом суспільства та імперативним впливом держави. Саме завдяки державним імперативам людина не повинна сумніватися у виборі істинності. Вона мусить зробити вибір в альтернативних ситуаціях. Але культурологічне пізнання істини може не відповідати методологічним установкам природи, суспільства, духовним переконанням тощо. Тоді виникає потреба в метафізичній експертизі культурологічних витворів у галузі істини. Це означає, що позитивно-правова методологія повинна бути під постійним контролем природно-правової методології, і всі культурологічні здобутки методології пізнання правової істини можуть перейти до розряду правових цінностей.

3. Етично-правова методологія пізнання істини ґрунтується на моралі, екзистенціалах, трансценденталіях. Мораль у методології більше стосується ордологічних вимірів, оскільки вона створена людиною перетворенням права для того, щоб регулювати деонтологічні відносини. Хоча елементарна мораль у пізнанні істини у праві відіграє не основну роль, проте вона є видимою, чого не можна сказати про екзистенціали і трансценденталії. Адже буденний вимір не може обійтися без душевного і духовного вимірів. Тобто екзистенціали і трансценденталії роблять етику права дієвою, олюдненою в повному обсязі, метаантропологічною, оскільки йдеться про почуття істини та думки у сфері істини, без яких методологія не буде повноцінною.

Деонтологічно-правова методологія скерована на недопущення можливих фальсифікацій, спотворень, помилок, похибок, брехні, хиби, омани та інших видів неправди. Методологічні установки деонтології права спрямовані на виконання людиною свого істинного призначення, створення життєвої істинності. Людське життя переповнене різноманітними викривленнями істинності. Тому й появились поняття «квазіправо», «квазіістина». І в багатьох випадках такі негативні явища керують світом, людина приймає їх за належне, посилаючись на те, що це закони виживання у світі. Установки, методи, методика квазіправа ведуть до фальшивого пізнання істини у праві, до порушення норм природного права.

4. Кореспондентна теорія істини у праві – це норма позитивного права, яка встановлена філософсько-правовою наукою завдяки дії відповідності людських правових знань реальній діяльності в ордологічній пло-

щині. Реалізація правових знань людини відображена у практичному житті. І практичне життя людини має обґрунтування в позитивному праві. Така взаємно однозначна відповідність утворює кореспондентну теорію істини, але тільки в ордологічному правовому полі. Цією теорією найбільше користуються практичні юристи, виконуючи державні імперативи.

Панування кореспондентної теорії істини підтверджується функціональною залежністю щонайменше між: позитивним і природним правом, правопорушеннями і нормами позитивного права (в ордологічному вимірі, а нормами природного права – в екзистенціальному і трансцендентальному вимірі). Ця функціональна залежність підкреслює появу істинності саме в цих залежностях.

5. Априористська теорія істини у праві – наявність у підсвідомості людини чуттєвого споглядання Вищої імперативної істинності, яка може реалізовуватися в метаантропологічних вимірах правового буття: ордологічному, екзистенціальному, транснаціональному. В ордологічному вимірі здійснюється співвідношення істини буття й істини пізнання, задовольняються повсякденні життєво-правові відносини. Екзистенціальний вимір правової істини реалізується в душевних процесах людини (радість, сум, хвилювання тощо), які більшою мірою відображають правові почуття. Сенсильний характер істинності володіє більшою цінністю, ніж інтелегібельний. Трансцендентальний вимір веде до абсолютної, онтологічної істини, яку пізнати можна хоча й цілісно, але у мікророзуміннях.

6. Когерентна теорія істини найповніше відображена у відповідних законах. Когерентний закон істини – це допустимі правом різні висловлювання в межах заданих гносеологічних параметрів у просторі і часі про істинність, яка встановлюється сумарно. Розглядуваний закон містить певні імперативні вимоги щодо поширення думок про істинність, обґрунтовується поняттям консенсусу в теорії пізнання істини у праві, що виступає підсиленням, доповненням до теорії кореспондентності. Взагалі теорія когерентності істини у праві більше тяжіє до ордологічного виміру, ніж до екзистенціального чи трансцендентального.

7. Гносеологія істини міститься в онтологічно-екзистенціальному підґрунті. Екзистенціальна теорія істини у праві – це вчення про утворення природно-правдивого правового почуття в душі людини та трансформацію його в онтологічно-правову думку, яка веде до правомірних дій. Тобто істинність утворюється в екзистенції людини і передається в її трансценденцію, екзистенціали стають основою утворення трансценденталій. Найповніше істину детермінують такі вольові екзистенціали: буття, совість, любов, надія, віра. Інші екзистенціали, як, наприклад, рішучість, страх, пам'ять, радість, сум, біль, мають в основному, фрагментарне значення для істини.

8. У буденному житті людина пізнає правову істинність за допомогою трансцендентального почуття, в якому потім здійснюється відповідна редукція (повернення назад, відновлення) у буденне (інтелектуальне), із духовного в матеріальне, із природного в позитивне право. Почуттєві пошуки

істини використовують трансцендентальну редукцію, яка забезпечує буденне. Тоді виникають діалектичні процеси: між позитивним і природним правом, між почуттєвим і духовним, між духовним і матеріальним. Утворюються правові феномени, які й визначають істинність.

9. Гносеологія істини найбільше проявляється на перших стадіях кримінального процесу. На першій стадії (порушення кримінальної справи) відкривається загальна юридична можливість встановлювати істину. Слідчий може знайти метафізичні витoki для розкриття таємниці неправомірних дій особи, її екзистенції. Друга стадія (досудове розслідування) має свої етапи встановлення істини. Винні особи скеровують свою екзистенцію на переживання, плутання у показах тощо, що дає слідчому підстави застосовувати поліграф. Третя стадія (доставляння обвинувального до суду) слугує для судді забезпеченням екзистенціального підґрунтя для творчого пізнання істини, яка буде його особистим інтелектуальним продуктом не як константа, а як антиномія. На четвертій стадії (судовий розгляд) суддя доходить об'єктивного рішення. Висока культура судового процесу повинна сприяти виробленню природного внутрішнього переконання, яке реалізується у вироку. П'ята стадія (касаційне провадження) породжує додатково гарантію судового рішення або його уточнення. Істина є індивідуальним життям, онтологічним існуванням людини, поведінку якої розглядають у суді. Пізнання екзистенції людини, яка має свободу існування, завжди потребуватиме філософсько-правової апеляції.

10. Зважаючи на те, що людина є розумною істотою і що будь-яка інформація повинна проходити через розум, сенсильність виступає допоміжною категорією інтелігібельності. Зокрема, стимулом до розумової діяльності. На одній сенсильності не можна вести мову про істину у праві. Сенсильність лише допомагає своїм збудженням інтелігібельно пізнати істину. Без сенсильного відчуття людина безпомічна, безсила, бо тоді в повну силу спрацьовує природна обмеженість пізнавальних спроможностей людини. Людина не знатиме, що є істина і неістина. Тому сенсильне пізнання правової істини – це процес від чуттєвої збуджуваності інтелекту людини для вирозуміння поведінки іншої людини та винесення результату цього процесу на основі норм природного права.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Левицька О. В. Моральні догми у судовій діяльності. *Європейські перспективи*. 2015. № 5. С. 173–177.
2. Левицька О. В. Пізнання правової істини: філософсько-догматичний вимір. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2016. № 845. С. 396–401.
3. Левицька О. В. Правова природа істини. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2016. № 850. С. 226–236.

4. Левицька О. В. Інтелігібельне пізнання істини у юридичній діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 180–182.
5. Левицька О. В. Діалектика істини у правових феноменах. *Право і суспільство*. 2018. № 4, ч. 2. С. 31–35.
6. Левицька О. В. Гносеологія правової природи істини у метаантропологічному вимірі. *Visegrad Journal on Human Rights. Slovak Republic*, 2017. № 5 С. 110–115.
7. Левицька О. В. Неоспоримость априористской теории истины в праве. *Legea și viața*. Republica Moldova, Februarie, 2018. № 2 (314). С. 53–56.
8. Левицька О. В. Царські закони в системі візантійського права. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку*: матер. учасн. I Регіон. наук.-практ. конф. (м. Львів, 11 квіт. 2013 р.). Львів: ННІПП НУ «Львівська політехніка», 2013. С. 158–160.
9. Левицька О. В. Духовна ідеологія людини. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку*: матер. учасн. Першої заоч. наук.-практ. конф. (м. Львів, 10 квіт. 2014 р.). Львів: ННІПП НУ «Львівська політехніка», 2014. С. 108–110.
10. Левицька О. В. Особливості догми у позитивному праві. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку*: матер. учасн. Другої заоч. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16 квіт. 2015 р.). Львів: ННІПП НУ «Львівська політехніка», 2015. С. 200–202.
11. Левицька О. В. Моральні аспекти правосуддя. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: зб. тез IV Всеукр. наук.-практ. конф. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. С. 141–142.
12. Левицька О. В. Гносеологія людини у правовому полі. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку*: матер. учасн. Третьої заоч. наук.-практ. конф. (м. Львів, 11 квіт. 2016 р.). Львів: ННІПП НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 249–254.
13. Левицька О. В. Співвідношення істини (істинності) та хиби (хибності). *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: зб. тез V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 2016 р.). Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. С. 92–94.
14. Левицька О. В. Філософські аспекти судового права. *Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції*: зб. матер. учасн. наук.-практ. конф. (м. Львів, 8–9 лют. 2016 р.). Львів, 2016. С. 137–139.
15. Левицька О. В. Правова істина за П. Юркевичем. *Історія і сучасність філософії права: до 190-річчя від дня народження Памфіла Юркевича*: матер. учасн. всеукр. конф. (м. Львів, 19 трав. 2016 р.). Львів: ННІПП НУ «Львівська політехніка», 2016. С. 113–116.
16. Левицька О. В. Антропологічні пошуки істини у філософії Шопенгауера. *Антропний принцип в контексті актуальних проблем філософії*

науки: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 15 груд. 2016 р.). Львів, 2016. С. 137–140.

17. Левицька О. В. Філософсько-правовий аналіз релігійних традицій. *Нормативно-правове регулювання діяльності новітніх релігійних рухів і сект: міжнародний досвід та українські перспективи*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 30–31 берез. 2017 р.). Львів: НВФ «Українські технології», 2017. С. 100–103.

18. Левицька О. В. Філософсько-правова характеристика теорії подвійної істини. *Право та держава у метаантропологічній проекції сучасності*: матер. учасн. заоч. наук.-практ. конф. (Львів, 27 квітня 2017 р.). Львів: ННІППП НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 101–103.

19. Левицька О. В. Правове забезпечення соціокультурних цінностей у житті суспільства. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: зб. тез VI Всеукр. наук.-практ. конф. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. С. 119–121.

20. Левицька О. В. Право як істинна форма свободи. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: матер. доп., вист. і повід. учасн. III Всеукр. круглого столу (м. Львів, 8 груд. 2017 р.). / Д. Є. Забзалюк (відп. за вип.), В. Д. Яремчук (укл.); Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів: Вид-во «БОНА», 2017. С. 108–111.

21. Левицька О. В. Догматичність філософії права. *Право та держава у метаантропологічній проекції сучасності*: матер. учасн. заоч. наук.-практ. конф. (м. Львів, 27 квітня 2018 р.). Львів: ННІППП НУ «Львівська політехніка», 2018. С. 87–89.

22. Левицька О. В. Метафізична сутність права. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи розвитку*: матер. учасн. Міжнар. заоч. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17 травня 2018 р.). Львів: ННІППП НУ «Львівська політехніка», 2018. С. 145–149.

23. Левицька О. В. Морально-етичні аспекти адвокатської таємниці. *Національні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку*: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 3–4 серп. 2018 р.). Харків: Східноукр. наук. юрид. орг., 2018. С. 18–21.

24. Левицька О. В. Моральний аналіз соціально-правових проблем недотримання гендерної рівності. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: зб. тез VII Всеукр. наук.-практ. конф. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. С. 76–77.

АНОТАЦІЯ

Левицька О. В. Істина у праві: гносеологічний вимір. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2019.

У дисертації вперше у вітчизняній юридичній науці досліджено компоненти методології пошуку істини у праві: ордологічні, екзистенціальні, трансцендентальні; доведено існування культурологічно-правової методології для пізнання істини в позитивному праві; охарактеризовано дію етично-правової методології в деонтологічній життєдіяльності людини та обґрунтовано гносеологію істини у праві за допомогою екзистенціалів, трансценденталій та чеснот. Природною закономірністю людського розуму пізнання істини в деонтологічному житті є діалектика, як мистецтво полеміки. Закони людського розуму містять у собі пропедевтичні начала. Завдяки діалектичним формам мислення людина вдається спочатку до дослідження фактів, їх аналізу, що тільки торує шлях до можливої істини. Завдяки логіці здійснюється аналіз лише правдоподібних умовисновків. Логічна правильність висновку не тотожна істинності висновку. Потрібно знайти хибність вихідних висловлювань, які існують поряд. Тоді істину встановлює екзистенціальна діалектика, яка пов'язана із природними процесами. Екзистенціальна діалектика, як знання істини, вибудовує ті діалектичні конструкції, які необхідні буденній життєдіяльності людини.

Дисертація має важливе практичне значення для розв'язання проблем правової держави в межах філософсько- і теоретико-правових наук.

Ключові слова: істина, квізіістина, екзистенціальна діалектика, трансценденталії, ордологія, когерентна істина, апіористська істина, кореспондентна істина, екзистенціальна істина.

АННОТАЦІЯ

Левицкая О. В. Истина в праве: гносеологическое измерение. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.12 – философия права. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2019.

В диссертации впервые в отечественной юридической науке исследованы компоненты методологии поиска истины в праве: ордологические, экзистенциальные, трансцендентальные; доказано существование культурологически-правовой методологии для познания истины в положительном праве; охарактеризованы действие нравственно-правовой методологии в деонтологической жизнедеятельности человека и обоснованно гносеологию истины в праве с помощью экзистенциалов, трансценденталий и добродетелей. Естественной закономерностью человеческого разума познания истины в деонтологической жизни есть диалектика, как искусство полемики. Законы человеческого разума включают в себя пропедевтические начала. Благодаря диалектическим формам мышления человек прибегает сначала к исследованию фактов, их анализу, что только прокладывает путь к возможной

истины. С помощью логики осуществляется анализ только правдоподобных умозаключений. Логическая правильность вывода не тождественна истинности заключения. Нужно найти ошибочность исходных высказываний, которые существуют рядом. Тогда истину устанавливает экзистенциальная диалектика, которая связана с природными процессами. Экзистенциальная диалектика, как знание истины, выстраивает такие диалектические конструкции, которые необходимы повседневной жизнедеятельности человека.

Реализация человеком Высшей императивности истины осуществляется в ордологическом, экзистенциальном, транснациональном измерениях с разной априористской величиной и свободой от ума. Это разные степени, аспекты истинности, хотя они и не противоречат естественной истинности, но не есть полными, потому полученные априорно, безопытно, эмпирически. Будничные потребности как ордологическое измерение априорных условий не испытывают серьезного контроля разума. В повседневной жизни мало внимания уделяется взаимосвязи истины бытия и истины познания. Поэтому целесообразно говорить о вероятной истине, поскольку еще не произошло в полную силу экзистенциальной и трансцендентной «обработки». Априористская истина в экзистенции более «дистиллированная» от ежедневных требований и зависимостей. Мысли, чувства, высказывания, которые являются причиной истинности, не всегда выведены из природы, а больше с душевных априорных условий. Они имеют сенсительный характер и не всегда требуют вмешательства разума, хотя такое действие нужно. Безусловно, что трансцендентальное измерение априористской истины наиболее приближено к онтологичности. Здесь истина познания предшествует истине высказывания, здесь больше онтологической, простой, «очищенной» от обыденности истины. Свободная истинность добыта априорно в состоянии максимального отграничения от материальных, светских нужд. Жизнь максимальными духовными запросами порождает истинную свободу и гарантирует высокую степень реализации Высшей императивности истинности.

Диссертация имеет важное практическое значение для решения проблем правового государства в пределах философско- и теоретико-правовых наук.

Ключевые слова: истина, квазиистина, экзистенциальная диалектика, трансценденталии, ордология, когерентная истина, априористская истина, корреспондентная истина, экзистенциальная истина.

SUMMARY

Levytska O. V. Truth in the Law: an epistemological dimension. – Printed as a manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of a candidate of legal sciences on the specialty 12.00.12 – Philosophy of Law. – Lviv Polytechnic

National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2019.

In the dissertation, for the first time in the domestic legal science, the components of the methodology of finding the truth in the law are investigated: ordological, existential, transcendental; the existence of a culturological and legal methodology for the knowledge of truth in positive law is proved; the effect of the ethical-legal methodology in human deontological life activity is described and the epistemology of truth in the law is substantiated by means of existential, transcendental and virtue. The natural rule of the human's cognition the truth in deontological life is dialectics, as the art of polemics. The laws of the human's mind contain propaedeutic principles. Thanks to the dialectical forms of thinking, man first succeeds in the study of facts, their analysis, which only tore the path to the possible truth. Due to the logic, the analysis is limited to plausible conditions conclusions. Logical correctness of the conclusion is not identical to the truth of the conclusion. It is necessary to find the falsity of the initial statements that exist alongside. Then the truth establishes the existential dialectic, which is associated with natural processes. Existential dialectics, as knowledge of the truth, builds those dialectical constructions that are necessary for everyday life of man.

The dissertation has great practical importance for solving the problems of the constitutional state within the limits of philosophical and theoretical-legal sciences.

Key words: truth, quasi-truth, existential dialectic, transcendental, ordology, coherent truth, a priori truth, correspondence truth, existential truth.

Підписано до друку 26.01.2019 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9.
Зам. № 91. Наклад 100 пр.

Видавництво «ПАІС»
Реєстраційне свідоцтво ДК № 3173 від 23 квітня 2008 р.
вул. Гребінки 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 255-49-00, (032) 261-24-15
e-mail: pais.druk@gmail.com; <http://www.pais.com.ua>